

EXAMENSARBETE

Våren 2009

Läroarbilden

”Jag mår bara normalt, jag känner inte att det är något konstigt med att prata spanska eller svenska”

Om tvåspråkiga elevers tankar kring sin tvåspråkighet och enspråkiga pedagogers attityder till tvåspråkigheten bland barn.

Författare

Caroline Axelsson

Kata Severin

Handledare

Anna Flyman Mattsson

”Jag mår bara normalt, jag känner inte att det är något konstigt med att prata spanska eller svenska”

Om tvåspråkiga elevers tankar kring sin tvåspråkighet och enspråkiga pedagogers attityder till tvåspråkigheten bland barn.

Författare: Caroline Axelsson
Kata Severin

Abstract

Denna uppsats syfte är att undersöka tvåspråkiga elevers syn på sin egen tvåspråkighet och hur de upplever att den blir bemött i skolan. Vidare var vårt syfte att undersöka hur lärarna ser på elevernas tvåspråkighet och ställer dessa attityder och föreställningar mot varandra. För att uppnå detta syfte har det gjorts sju kvalitativa forskningsintervjuer varav fyra är med pedagoger och tre är med två elever åt gången. Intervjuerna utfördes i en mångkulturell skola i en av de största städerna i Sverige. Resultaten som framkommit genom denna studie går hand i hand med studier utförda av bland andra Otterup (2008). Det har visat sig att de tvåspråkiga barn som deltagit i vår undersökning har en tämligen naturlig och okonstlad syn på sin egen tvåspråkighet medan pedagogerna gärna problematiserar fenomenet och kopplar tvåspråkighet direkt till, som de uttrycker det, halvspråkighet och språkliga brister. Det har även framkommit att tvåspråkigheten står i nära samband med identitet både för intervjuade pedagoger och de tvåspråkiga eleverna själva. Huvudresultatet för studien är att det finns ett glapp mellan attityderna till tvåspråkighet mellan pedagogerna och forskningen samt elevernas verklighet. Vi ser vikten av att detta glapp minskas då all forskning pekar på pedagogernas och skolans roll för en gynnsam tvåspråkig utveckling.

Ämnesord: tvåspråkighet, språkattityder, identitet, integrerad tvåspråkighet

INNEHÅLL

INNEHÅLL.....	3
1. Introduktion med bakgrund och syfte	5
1.1 Introduktion.....	5
1.2 Bakgrund	5
1.3 Syfte.....	7
1.4 Problemprecisering	7
1.5 Uppsatsens upplägg	8
2. Forskningsbakgrund	9
2.1 Definition av tvåspråkighet	9
2.2 Forskning kring tvåspråkighet	11
2.3 Definition av begreppet attityd.....	13
2.4 Attityder till tvåspråkighet	14
2.5 Pedagogens och skolans roll för en tvåspråkig utveckling	16
2.6 Identitet.....	18
2.7 Skolverket och läroplanen.....	19
3. Metod och Material.....	20
3.1 Val av metod.....	20
3.2 Genomförande	21
3.3 Bearbetning av material	22
3.4 Bakgrund	22
3.4.1 Presentation av skolan	22
3.4.2 Presentation av informanterna ifrån intervjun	22
3.4.3 Presentation av pedagogerna som deltog i intervjun	24
4. Resultatredovisning och analys.....	25
4.1 Elevernas syn på sin egen tvåspråkighet.....	25
4.2 Pedagogernas syn på tvåspråkighet.....	28
4.3 Elevernas syn på skolan och tvåspråkigheten	29
4.4 Lärarnas syn på skolan och tvåspråkigheten.....	31
5. Jämförelsen mellan pedagogernas och elevernas syn på tvåspråkighet	35
5.1 Jämförelse av synen på tvåspråkighet mellan elever och lärare	35
5.2 Jämförelse av synen på skolans roll och tvåspråkigheten mellan elever och pedagoger.....	35
6. Diskussion.....	37

6.1 Synen på tvåspråkighet	37
6.2 Synen på skolan och tvåspråkigheten	38
7. Metoddiskussion	43
7.1 Metoddiskussion	43
8. Sammanfattning	45
9. Referenser	46
9. Bilagor	49
9.1 Bilaga 1 Intervjufrågor till pedagoger	49
9.2 Bilaga 2 Intervjufrågor till eleverna	50
9.3 Bilaga 3 Medgivandeenkät för föräldrar till eleverna.	51

1. Introduktion med bakgrund och syfte

1.1 Introduktion

Vårt samhälle blir allt mer globalt. I vår närmiljö finner vi människor ifrån flera olika länder. Sverige har blivit ett mångkulturellt land där flera olika länder, kulturer och språk möts. I Skolverkets rapport *Flera språk – fler möjligheter -utveckling av modersmålsstämman och modersmålsundervisningen (2002)* framkommer det att allt fler elever i förskola och skola lever i miljöer där tvåspråkighet är en naturlig del av vardagen. Attityderna till tvåspråkighet är varierande ute i samhället. Enspråkighet har länge setts som en slags norm och då blir följaktligen tvåspråkighet en avvikelse (Lindberg, 2008). Det är fortfarande en vanlig uppfattning att barn med annat modersmål än svenska bör satsa på det svenska språket istället för att utveckla sitt modersmål. Forskarna inom tvåspråkighet är dock eniga om att ett välutvecklat modersmål ger bättre förutsättningar för att lära sig det svenska språket (Skolverkets rapport, 2002). Utvecklingen i vårt samhälle innebär att allt fler individer i vårt samhälle är tvåspråkiga. Tvåspråkighet blir därför ett allt vanligare fenomen och av den anledningen är det av betydelse att attityderna ute bland pedagoger stämmer överens med aktuell forskning så att man kan skapa de bästa förutsättningarna för tvåspråkiga individer.

1.2 Bakgrund

Det har forskats, både internationellt och nationellt, som tydligt pekar på att ett starkt modersmål är av största vikt för att kunna skapa ett bra andraspråk. Collier och Thomas (2001) har gjort en longitudinell och bred undersökning i USA som pekar på att kunskaperna i modersmål och majoritetsspråk har direkt samband med hur barnen lyckas med sina studier. Det har visat sig att det effektivaste sättet att nå denna språkliga kompetens är att integrera språkstudier med övrig undervisning, på ett sätt där modersmåls lärare och övriga lärare arbetar tillsammans.

Svensk forskning utförd av Hyltenstam & Toumela (1996) stöder dessa amerikanska resultat. De framhåller modersmålets betydelse för goda studieresultat samt utvecklingen av en trygg etnisk identitet. Forskare världen över är således eniga om modersmålets betydelse för

studieresultat och identitetsutvecklingen. Ur ett samhällsligt perspektiv går det då lätt att dra slutsatsen att fokus på modersmålen hos de tvåspråkiga eleverna i skolan skulle vara lönsamt i längden för såväl individ som samhälle.

Attityderna till tvåspråkighet har genom tiderna förändrats. Tidiga undersökningar visade på att tvåspråkighet har en negativ effekt för den språkliga kompetensen. Inom forskningen har man talat om halvspråkighet och hopblandning som två negativa effekter av tvåspråkighet (Håkansson, 2003). Det fanns en allmän föreställning om att barn som kom till Sverige med annat modersmål än svenska i princip borde gå ifrån modersmålet helt för att kunna lära sig svenska. Detta yttrade sig i hur tvåspråkighet bemöttes bland pedagoger i skolan samt det utrymme som tvåspråkighet och modersmålsundervisning fick i skolan (Skolverkets rapport, 2002). Man grundade denna föreställning på forskning som tydde på att det finns ett begränsat språkutrymme i hjärnan. Man menade då att följderna av tvåspråkighet och en fortsatt utveckling av modersmålet skulle vara förvirrande och störa utvecklingen av andraspråket. Som nämnt tidigare har man nu gått ifrån denna uppfattning för att istället peka på modersmålet betydelse för goda studieresultat (Lindberg, 2008).

Pedagoger får sina riktlinjer i hur de skall förhålla sig till barns tvåspråkighet genom läroplanen. Lpfö98 uttrycker att förskolan skall bidra till att ge barn med ett annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla både modersmålet och det svenska språket. Förskolan har även ett ansvar i att ge barnen stöd att utveckla dubbel kulturell tillhörighet. I Lpo94 finner man att identitetsutvecklingen, lärandet och språket är nära sammankopplade men Lpo94 går inte in närmare på pedagogens och skolans roll i barns tvåspråkiga utveckling.

Det framkommer i Skolverkets rapport (2002) att skolan har ett fundamentalt ansvar för att ge barn med ett annat modersmål än svenska stimulans och förutsättningar att bli tvåspråkiga individer. Utgångspunkten ligger i hur tvåspråkigheten bemöts i skolan. Forskningen tyder på detsamma. Cummins (1996, 2001) lägger vikt på pedagogernas roll och ansvar att bidra till att skapa möjligheter för en gynnsam utveckling för tvåspråkigheten samt kunskaps- och identitetsutvecklingen. Genom positiva attityder där pedagogen bejakar barnens kulturella, språkliga och personliga identitet öppnar man för att barnen själva vill satsa på sitt eget lärande. Pedagogerna har ett stort ansvar att få eleverna att känna ett stöd och en trygghet när de utvecklar sin tvåspråkighet och sin kulturella identitet.

Cummins framhåller ny forskning som tydligt pekar på både modersmålets betydelse för individens identitetsutveckling och utbildning samt vikten av att tvåspråkigheten bemöts positivt av skola och pedagoger runt barnen. Det är därför av vikt att studera vilka attityder tvåspråkiga elever möter ute i skolorna bland pedagogerna samt vilka attityder eleverna själva har till sin tvåspråkighet.

1.3 Syfte

Vår uppsats går ut på att studera vilka attityder som tvåspråkiga elever möter i skolan. Syftet är att undersöka både tvåspråkiga elevers attityder till sin egen tvåspråkighet samt pedagogernas attityder till tvåspråkigheten bland barn. Det är av vikt att undersöka både pedagogers och tvåspråkiga elevers attityder för att få en helhetsbild av situationen i skolan. Genom att ställa dessa attityder mot varandra finner man de skillnader som möjligt kan finnas och får en utgångspunkt som är bredare än om man valt att bara se det ur ett perspektiv. Fokus ligger på att undersöka tvåspråkiga barn i skolår 3, 4 och 5. Vi har valt att begränsa oss till barn i skolår 3, 4 och 5 då yngre barn kan ha svårt att uttrycka sig om detta då de befinner sig mitt uppe i utvecklingen av tvåspråkigheten (Arnberg, 2004). Vi valde att intervjua pedagogerna som undervisar eleverna i vår studie. Detta för att kunna ställa elevernas och pedagogernas attityder och uppfattningar mot varandra.

1.4 Problemprecisering

I studien kommer följande frågeställningar vara centrala:

Vilka attityder har enspråkiga pedagoger till tvåspråkighet bland barn och hur bemöter de tvåspråkigheten i skolan.

Vilka tankar har tvåspråkiga barn kring sin egen tvåspråkighet och hur upplever de att denna bemöts i skolan.

Vilka eventuella skillnader går att urskilja mellan tvåspråkiga elevers tankar om sin egen tvåspråkighet och enspråkiga pedagogers attityder till tvåspråkighet bland barn.

1.5 Uppsatsens upplägg

Uppsatsen består av 5 huvuddelar; inledning med syfte och bakgrund, forskningsbakgrund, resultatredovisning, analys och diskussion. I den första delen ges en bakgrund och en inledning till hela uppsatsen. I nästa del, forskningsbakgrunden presenteras tidigare forskning kring tvåspråkighet för att påvisa tidigare resultat inom forskningsområdet. Vi framhåller de effekter tvåspråkigheten har för individen och hur tvåspråkigheten bemötts genom tiderna. Vidare tar vi upp begrepp och forskning som rör språkattityder samt tvåspråkighet kopplat till identitet för att ge en grund för vår undersökning. I avsnittet för metod och material presenterar vi den metod vi valt för att utföra vår studie. Vi motiverar vidare varför vi valt den metoden och diskuterar dess tillförlitlighet och eventuella fallgropar. Vi presenterar också hur vi gått tillväga i vår undersökning och hur intervjuerna genomfördes. Därefter presenterar vi de resultat som vi funnit i vår studie i avsnittet för resultatredovisning och analyserar sedan dessa i nästa avsnitt. I det avslutade avsnittet diskuterar vi de resultat vi funnit och ställer dem mot tidigare forskning.

2. Forskningsbakgrund

I detta avsnitt för vi fram den definition av tvåspråkighet som kommer att gälla i denna uppsats och ger en bild av tvåspråkighetens effekter för individen. Vi ger en bild av pedagogens och skolans roll för elevers tvåspråkiga utveckling. Vidare går vi in på definitionen av attityd och språkattityd samt försöker påvisa sambandet mellan identitet och tvåspråkighet för att ge en grund för vår studie.

2.1 Definition av tvåspråkighet

När man talar om tvåspråkighet sätter man den ofta i förhållande till enspråkighet för att hitta en definition av begreppet. Men när man sätter tvåspråkighet i förhållande till enspråkighet får man inte alltid en tydlig bild av vad som menas med att kunna ett språk eller hur stora skillnaderna skall vara för att man skall kunna tala om olika språk. Normalt sett så använder man begreppet tvåspråkig som en benämning på en person som kan tala mer än ett språk lätt och obehindrat. Söker man efter en mer exakt definition i litteraturen kring tvåspråkighet finner man heller inte något mer entydigt svar. Begreppet används på olika sätt i olika vetenskapsgrenar för att se på fenomenet ur olika utgångspunkter till exempel, tvåspråkighet på individnivå och tvåspråkighet som ett samhälleligt fenomen. Sociologer och socialpsykologer tittar på hur individens omgivning reagerar på talarens språk och skapar då en bild av vilka attityder finns det kring individens språk ute i samhället. Lingvisters och psykologers definition av tvåspråkighet baserar sig på den tvåspråkiga kompetensen och fokuserar således på hur väl individen använder båda sina språk. Sociologerna definierar tvåspråkighet genom dess funktion för individen, vad individen kan använda sitt språk till i samhället (Skutnabb-Kangas, 1981).

Skutnabb-Kangas (1981, 1986) egen definition bygger på den kommunikativa och kognitiva kompetensen. Det betyder i sin helhet att de individer som kan fungera i sociala sammanhang och kan fungera enligt de krav individen själv ställer samt de sociokulturella krav som ställs på individen kan betraktas som tvåspråkiga. Skutnabb-Kangas visar vidare betydelsen av att den tvåspråkiga individen identifierar sig på ett positivt sätt med de båda språkgrupperna och kulturerna.

Håkansson (2003) delar in tvåspråkighet i simultan och successiv tvåspråkighet. Simultan tvåspråkighet kännetecknas av att barnet kommer i kontakt med mer än ett språk samtidigt oftast genom sina föräldrar i tidig ålder. Successiv tvåspråkighet är när barnet kommer i kontakt med andraspråket senare och således bygger det ena språket på det andra. Förstaspråksinlärning sker då när barnen utvecklas kognitivt och vid andraspråkinlärningen har barnet redan nått en viss kognitiv mognad. Simultan tvåspråkighet är den bästa förutsättningen för individen att uppnå högklassig tvåspråkighet i båda språken. I Sverige är det vanligt bland invandrarfamiljer att barn först lär sig ett språk hemma och senare majoritetsspråket utanför hemmet. Om barnet får majoritetsspråket i förskoleåldern klassas det ändå som simultan tvåspråkighet.

Graden av språkbehärskning för att en individ skall klassas som tvåspråkig är forskarna oense om. Stedje & Trampe (1979) lyfter att vissa forskare menar att en tvåspråkig individ enbart behöver kunna yttra sig begripligt på båda sina språk för att klassas som tvåspråkig. Detta skulle få följden att majoriteten av alla människor som läst ett främmande språk i skolan skulle klassas som tvåspråkiga. Även enligt Skutnabb- Kangas (1981, 1986) är det av betydelse att skilja mellan olika aspekter inom tvåspråkighet. Skutnabb-Kangas lyfter *naturlig tvåspråkighet och skoltvåspråkighet*. Med naturlig tvåspråkighet menas individer som lär sig två språk redan i tidig ålder. Denna språkutveckling sker oftast hemma utan några formella undervisningsmetoder. Språkanvändningen blir till betydelse för individen för att kunna kommunicera med alla parter. Detta kan beröra föräldrar som talar olika språk eller föräldrar som har ett annat språk än samhället har. Med skoltvåspråkighet menas individer som lär sig ett främmande språk inom skolans ramar. Kunskaperna inom det andra språket blir inte essentiella för kommunikation utan klassas som ett plus som man kan ha nytta av när man reser eller möter människor ifrån andra länder. Skutnabb-Kangas (1981, 1986) begränsar sin definition av tvåspråkighet till naturlig tvåspråkighet. Där menas det att skoltvåspråkighet inte kan ses som tvåspråkighet utan istället bör betraktas bara som goda kunskaper i ett främmande språk. Andra forskare menar att tvåspråkighet enbart är en möjlighet om individen sedan barndomen lärt sig att behärska båda språken fullt ut och att både språken används regelbundet. Arnberg (2004) menar också att det ej går att finna en entydig definition på vad tvåspråkighet egentligen är eftersom det finns så pass många olika teorier inom området. Tvåspråkighet handlar även många gånger om det emotionella. Arnberg (2004) syftar till att det är av vikt om en person känner sig tvåspråkig. Detta kan såklart variera från person till person. Tvåspråkighet betecknar förmågan att kunna använda fler än ett talat, tecknat eller

skrivet språk. En tvåspråkig individ bör kunna betrakta de två språken som sina i någon mening även om det ena är modersmålet och det andra är personens andraspråk eller väldigt välövat främmande språk. Ofta används termen för en person som vuxit upp med flera språk eller tillägnat sig ytterligare ett språk på en högre nivå. Haugen i Stedje & Trampe (1978) beskriver en definition där tvåspråkighet innebär en kompetens motsvarande en infödd i mer än ett språk, det vill säga förmågan att kunna kommunicera naturligt i de talsituationer man ställs inför.

Den definition för tvåspråkighet som kommer att gälla i denna uppsats har sin grund i såväl Håkanssons definition av en simultan tvåspråkighet såväl som den definition som lyfts av Stedje & Trampe (1978) och Skutnabb-Kangas (1986). Den formuleras på följande sätt: En person som har tillägnat sig två språk simultant sedan födelsen eller sedan då ett språk tillkommit i tidig barndom samt uppfattar sig själv klara av att obehindrat växla mellan två olika språk och använda sig av dessa på ett så korrekt sätt att denne kan kommunicera på ett obehindrat sätt är tvåspråkig. Vi har valt denna definition för att den ger en helhetsbild av situationen för flertalet av de elever i skolan som betraktas som tvåspråkiga. Definitionen innebär också att de individer som betraktas som tvåspråkiga i någon utsträckning identifierar sig själva som tvåspråkiga individer.

2.2 Forskning kring tvåspråkighet

Tidigare har forskare definierat människor med två språk som tvåspråkiga när de behärskar båda sina språk fullständigt. Man använder då en enspråkig individs språkliga kompetens som modell. Problemet när man gör en sådan uppdelning är att tvåspråkiga ofta använder sina olika språk i olika domäner. Av den anledningen är det vanligt att de kan vissa ord inom vissa områden mycket väl, medan det finns luckor inom andra. Man menar i nyare forskning att man inte bör ha enspråkighet som norm gällande de tvåspråkigas kompetens utan istället bör se till den samlade kommunikativa förmågan och den samlade språkliga kompetensen (Laaksonen, 1999). Tidigare betraktades tvåspråkighet som ett negativt mellanstadium på väg från enspråkighet till ett annat språk. Önskemålet var att detta stadium skulle passeras så fort som möjligt. Man hade uppfattningen om att invandrare skulle visa sin lojalitet mot det nya landet genom att bli en riktig medborgare i det nya landet som således bli enspråkig i det nya majoritetsspråket. Tvåspråkigheten förknippades med tiden innan man skaffat sig jobb, god bostad och inflytande i samhället (Laaksonen, 1999).

Tvåspråkighet hos barn förknippades med ett handikapp, dåliga resultat på språktest och på intelligenstest. Man kopplade ihop tvåspråkighet med språkstörning eller språkligt handikapp. I början av 60-talet gjordes det flera undersökningar som motbevisade denna teori. De nya undersökningarna som gjordes visade att tvåspråkiga barn hade bättre resultat på sina tester än enspråkiga. De visade att tvåspråkiga elevers resultat som mäter allmän intelligens, problemlösningar, språklig analys var bättre än enspråkigas. Det har diskuterats huruvida de gamla testerna inte är rätt utförda och/eller många av de elever som gjorde språktesten inte var högklassigt tvåspråkiga. Det betyder att eleverna hade bristande kunskaper i båda sina språk, vilket i sin tur kan visa på resultatet av en dåligt organiserad undervisning. Man kunde inte påvisa direkta orsaksband mellan resultaten och tvåspråkighet. Men påföljden av dessa studier blev många negativa debatter kring tvåspråkighet. Det har gjort att många felaktiga teorier kring tvåspråkighet fått fäste i samhället (Skutnabb-Kangas, 1981).

Tidigare forskning hävdade till och med att tvåspråkighet medförde en intellektuell belastning och var skadlig för individen. Man menade att dessa intellektuella belastningar kunde leda till känslomässiga störningar (Stedje & Trampe, 1979). I dagsläget är majoriteten av språkforskarna eniga om tvåspråkighetens positiva effekter för individen och man menar till och med att tvåspråkiga människor oftast upplever omvärlden rikare och kan upptäcka andra saker än enspråkiga är kapabla till (Stedje & Trampe, 1979). Detta bekräftas av Lindberg (2008) som hävdar att de tidiga undersökningar som visat på att tvåspråkighet skulle hämma den kognitiva utvecklingen samt att minoritetsspråket skulle ha en negativ inverkan på majoritetsspråket har tveksamma grunder. Lindberg syftar till kritiken som August & Hakuta framhåller i sin bok *Improving schooling for language-minority children. A research agenda* mot denna tidigare forskning som grundas i det faktum att man då inte tagit hänsyn till skillnader i social bakgrund mellan enspråkiga och flerspråkiga samt graden av tvåspråkighet. Individer bedömdes som tvåspråkiga utifrån föräldrarnas födelseort eller efternamn. Man tog inte reda på i vilken utsträckning de verkligen behärskade sina språk. Lindberg (2008) framhåller istället nyare forskning som visar på de positiva samband mellan tvåspråkighet och kognitiv utveckling som Lee kommit fram till i boken *Cognitive Development in Bilingual Children: A Case for Bilingual Instruction in Early Childhood Education*. Bland annat lyfts det faktum att tvåspråkiga i större utsträckning utvecklar en metaspråklig medvetenhet. Den metaspråkliga medvetenheten betyder i stort att de besitter kunskaper i hur språk är konstruerade och hur de fungerar. Vidare menar Lindberg (2008) att det har visat sig att en

metalingvistisk medvetenhet är en viktig faktor för intellektuell utveckling, både gällande läsfärdighet och mer allmänna skolframgångar. Andra studier visar att tvåspråkighet gynnar begreppsbyggnad och förmågan att tänka i nya riktningar. Anledningarna till det positiva sambandet mellan tvåspråkighet och den kognitiva utvecklingen är flera. Tvåspråkiga utvecklar tidigt en högre medvetenhet om språklig form och funktion. Genom att upptäcka att flera olika uttryck kan användas för att beteckna samma sak kommer de underfund med språkets symboliska funktion. Den insikten anses inte bara gynna språket utan även symboliskt och abstrakt tänkande i allmänhet. Lindberg (2008) tar upp en annan förklaring och menar att tvåspråkiga lär sig vara mer flexibla i sitt tänkande genom att de lär sig växla mellan två språk detta refereras till Peal & Lambert i boken *The relation of bilingualism to intelligence. Psychological Monographs*. Detta i sin tur kan gynna förmågan att se flera alternativa lösningar på ett problem och vid behov överge en hypotes till förmån för en annan. En annan tanke är att tvåspråkiga utvecklar sitt verbala tänkande och sin förmåga att utnyttja språket som stöd för tänkandet.

Arnberg (2004) framhåller fördelarna med tvåspråkighet ur det sociokulturella perspektivet. Man menar att tvåspråkiga barn är mer lyhörda och engagerade samtalspartners. De är också mer flexibla i sitt handlande, mer toleranta och mindre fördomsfulla jämfört med enspråkiga i allmänhet. Det pekas också på att tvåspråkiga barn kan vara mer kompetenta i att kunna sätta sig in i de svårigheter som olika människor möter. Som förklaring till detta kan ses att tvåspråkiga är vana vid att tänka och uttrycka sig på två olika språk samt att de på grund av detta kan se saker från fler olika perspektiv. Ytterligare fördelar med tvåspråkighet lyfts av Arnberg när det kommer till att lära sig flera språk senare i livet. Man menar att personer som har tillgång till mer än ett språk ifrån tidig ålder, eller som lärt sig minst två språk till en nivå där det finns tydliga kopplingar till begreppsvärlden har fördelar i tillägnandet av nya språk. Tvåspråkiga inser snabbt att begrepp kan ha helt olika benämningar när man använder olika språk vilket leder till en språklig medvetenhet (Arnberg, 2004).

2.3 Definition av begreppet attityd

Laaksonen (1999) menar att man kan definiera attityd på flera olika sätt. I de flesta fall definieras attityd som en benägenhet för reaktion på ett visst sätt inför ett visst föremål, situation eller människa. I den traditionella benämningen lyfter man tre olika komponenter av attityd; den kognitiva, den emotionella och den beteendemässiga komponenten. Den kognitiva

komponenten omfattar ens uppfattning om objektet, den emotionella syftar till de känslor man har inför objektet och den beteendemässiga komponenten visar på det beteende man är benägen att visa inför objektet. Attityder brukar lyftas som både kategoriseringar och värderingar. Ofta betonas den sociala aspekten av attityder då man kommunicerar attityder och information människor emellan. Laaksonen (1999) menar vidare att attityder har funktionen att ge oss kunskap om världen, attityderna är en del av vår identitet och har betydelse för vår självkänsla. Attityderna förmedlar övertygelser och har central funktion i den sociala sammanhållningen för olika grupper.

Språkattityder kan delas in på två olika sätt. Man talar om det mentalistiska sättet där attityderna betraktas som ett inre tillstånd och en benägenhet att reagera på ett visst sätt vid en viss stimuli. Den andra indelningen är det behavioristiska synsättet där man fokuserar på de reaktioner som sker i olika sociala situationer och där är det yttre beteendet som är av vikt att analysera (Laaksonen, 1999). Inom forskning om språkattityder har man ofta fokus på det mentalistiska då man antar att språkattityder har sin grund i attityder till den sociala eller etniska gruppens identitet och det språk som talas. Man menar att det finns samband mellan gruppens identitet och det språk som gruppen talar. Därmed måste det finnas samband mellan attityden man har till en viss grupp och attityden till gruppens språk (Laaksonen, 1999).

I vår rapport kommer vi främst att fokusera på de synbara reaktioner och det yttre beteendet hos pedagogerna då detta är det som har betydelse för vårt syfte. Vi har valt att titta på de attityder som pedagogerna visar genom sitt handlande och sina yttranden. Genom deras svar ser vi tendenser till hur de bemöter eleverna och hur de tar tillvara på elevernas tvåspråkighet i klassrummet.

2.4 Attityder till tvåspråkighet

Begreppet språkattityder har sin grund i tanken om att människor har olika attityder till språk. Språk är inte bara ett sätt att kommunicera utan vittnar även om en social tillhörighet och är starkt förknippad med vår identitet. Talet är en av de markörer som vi använder när vi gör en första bedömning av en person. Via det talade språket kan vi koppla en person till en etnisk grupp och utifrån detta ta ett beslut i hur vi gör en bedömning av personen utifrån vårt stereotypiska tänkande. Attityderna till tvåspråkighet står därför i nära förbund med de

uppfattningar som man har om invandrare i allmänhet (Laaksonen, 1999). Laaksonen pekar på Lamberts (1960, 1965) studier som visar på att personbedömningen av tvåspråkiga påverkas beroende på vilket språk som personen talar. Lambert menar resultat som tyder på att talarna skattas mer positivt om de talar majoritetsspråket än minoritetsspråket. Vissa resultat tyder till och med på att individer i minoritetsgruppen skattar talare av majoritets språket mer positiva än de som talar det egna minoritetsspråket. Man tror att detta beror på att minoritetsgruppen söker majoritetsgruppens accepterande genom att godta majoritetsgruppens attityder. Laaksonen (1999) framhåller vidare att det i andra studier av Lambert, Anisfeld och Yeno- Komshian framkommit resultat där talare av hebreiska och arabiska varit objekt för samma studie och där visar det att man i större utsträckning förknippar negativa egenskaper med det andra språket. Detta stödjer Laaksonens teori där språkattityderna är starkt förknippade med attityderna till den etniska gruppen.

Dessa attityder påverkar kommunikationen samt får en påverkan för den enskilda individens liv. Forskning har gjorts i huruvida en persons personlighet bedöms olika beroende på vilket språk personen väljer att använda. Man har även forskat kring lärares och elevers språkattityder och vilka konsekvenser detta får för inläringen. Skolverkets rapport (2002) pekar på att barn med annat modersmål än svenska har särskilda förutsättningar för att utveckla tvåspråkighet på en hög nivå. Det beror bland annat på hur skolan och förskolan bemöter dem och om de ges möjlighet och stimulans att vilja utveckla sina språk. Om pedagogerna i skolan och på förskolan inte bejakar elevernas tvåspråkighet, dubbla kulturella tillhörighet och elevernas vilja att utveckla dessa går förlorad får detta i sin tur påverkan på elevernas studieresultat i helhet. Språk och identitet är lika mycket sammankopplat som språk och lärande. Benckert (2008) menar i likhet med det som framkommit i Skolverkets rapport (2002) att en förutsättning för att barnen ska bli flerspråkiga i stor utsträckning påverkas av omgivningens och samhällets attityder samt den tillgång barnen har till språklig stimulans av de olika språken. Cummins (2001) menar till och med att barn vars andraspråk negligeras av vuxna i omgivningen får en reducerad kognitiv utveckling.

Man har sett att vissa egenskaper hos lyssnaren/bedömaren har betydelse för hur denna person uppfattar och vilka attityder personen har till tvåspråkighet. I Sverige har man gjort undersökningar som tyder på att äldre människor med lägre utbildning som haft mindre kontakt med invandrare i regel har en mera negativ attityd till invandrare. Det är alltså av vikt att det står klart i lyssnarens bakgrund och huruvida lyssnaren tillhör majoritets eller

minoritetsbefolkningen samt huruvida lyssnaren själv är invandrare eller om denne är van vid att höra personer tala med brytning. Ur en samhällelig synvinkel påverkar det talade språkets status i samhället hur det uppfattas och vilka attityder det möter. Situationen där mötet sker har också betydelse likaså syftet för mötet (Laaksonen, 1999).

I dagens samhälle råder det föreställningar om att barn som är tvåspråkiga ska kunna behärska båda sina språk lika bra som enspråkiga. Enspråkigas språkliga kompetens används som modell för att bedöma tvåspråkiga barns språkliga kunskaper. Jörgensen och Holmen (1997) beskriver denna rådande norm som en dubbel enspråkighetsnorm. De menar att barn med två språk omöjligt kan behärska båda sina språk lika bra eftersom de använder sina kunskaper i olika domäner. Tvåspråkiga använder och växlar mellan sina språk utifrån en mängd olika faktorer bland andra beroende av sammanhanget och vem de pratar med och vilket syfte samtalet har. Eftersom tvåspråkiga använder sina olika språk i olika sammanhang så utvecklas deras språkkunskaper oberoende av varandra. Det som de klarar av att uttrycka på ett språk är inte säkert att de klarar av att uttrycka på det andra språket. Genom att se till en integrerad tvåspråkighet ser man hur språken kompletterar varandra. Med denna syn på en samlad språklig kompetens kan man då inte jämföra enspråkiga individers kunskaper i sitt språk med tvåspråkigas kunskaper i ett av sina språk.

2.5 Pedagogens och skolans roll för en tvåspråkig utveckling

En stor del av världens tvåspråkiga blir tvåspråkiga för att det ställs krav på dem att bli det av samhället. Man blir tvåspråkig utanför skolan. I de flesta fall hjälper inte skolan till för att få eleverna tvåspråkiga. Riskerna för tvåspråkiga ligger i att de flesta samhällen i väldigt liten grad organiserar undervisningen i skolan så att barnen har möjlighet att bli högklassigt tvåspråkiga. Om eleven utvecklar minoritetsspråket och blir enspråkigt stängs utbildningsvägar och möjligheten att kunna delta aktivt i samhället. Om eleven blir enspråkiga eller mycket dominant i majoritetsspråket stängs de ute ifrån sin ursprungliga och föräldrarnas kultur. Kanske blir kommunikationen med föräldrarna negativt påverkad. I längden finns även risken för att individen blir rotlös och får identitetssvårigheter (Laaksonen, 1999).

Benckert (2008) framhåller utifrån ett sociokulturellt perspektiv vikten av att uppmärksamma olika språk och kulturer i skolan då man menar att alla barn har glädje av att lära sig om olika kulturer och språk. Benckert lyfter vidare att förskolans sätt att bemöta barns olika språk spelar stor roll för hur deras individuella utveckling blir. Förskolpedagogers kunskaper om tvåspråkighet och deras förhållningssätt är dessutom av stor betydelse för elevernas tvåspråkiga utveckling. Benckert menar vidare att en förutsättning för att barnen ska bli flerspråkiga i stor utsträckning påverkas av omgivningens och samhällets attityder samt den tillgång barnen har till språklig uppmuntran av de olika språken. Förskolan kan när den stimulerar barnens kunskapsutveckling, påverka vilka språkliga kompetenser barnen kommer att vinna i sina olika språk.

Cummins (2001) lägger vikt på pedagogernas roll och ansvar att bidra till att skapa möjligheter för en gynnsam utveckling för tvåspråkigheten samt kunskaps- och identitetsutvecklingen. Cummins (2001) beskriver hur interaktionen mellan pedagog och elev kan bidra till att eleven ges möjlighet att hantera språk och begrepp, fördjupa medvetenheten kring språkets funktioner samt hur eleven skall använda sina språk på ett effektivt sätt för att få kontakt med andra människor. Cummins (2001) menar att barn i förskolan vars andraspråk negligeras av personalen kan få en reducerad kognitiv utveckling. Därför är en positiv attityd till tvåspråkighet bland pedagogerna i skolan är av största vikt. Genom positiva attityder där pedagogen bejaktar barnens kulturella, språkliga och personliga identitet öppnar man för att barnen själva vill satsa på sitt eget lärande. Pedagogerna har ett fundamentalt ansvar gentemot att få eleverna att känna ett stöd och en trygghet i utvecklandet av sin tvåspråkiga och kulturella identitet samt att vägleda eleverna in i den nya kulturen. Arnberg (2004) menar att det är bra om barn får tillfälle att använda sig av andraspråket i flera olika kommunikationssituationer, både i och utanför skolan.

Den tematiska undervisningen medverkar till att ämnena behandlas utifrån en rad olika infallsvinklar, vilket ökar begreppsförståelsen då det finns ett sammanhang i det eleverna lär sig. Arnberg (2004) belyser vikten av att barn får lära sig sitt andraspråk i konkreta situationer och inte enbart genom teoretiskt skolarbete. Även lättsamma inlärningssituationer förespråkas, som till exempel spel och lekar där barnen har kul medan de lär. Hon menar även att andraspråksundervisningen inte bör ske separat från övrig undervisning eller på annan ort samt att modersmåls lärare bör få ingå i arbetslag med övriga pedagoger. Collier och Thomas (2001) visar genom sin studie att elever i USA med annat modersmål än engelska som fått

undervisning på både majoritetsspråket och sitt andraspråk har nått högre resultat än enspråkiga. Detta visar tydligt på att det effektivaste sättet för tvåspråkiga att lyckas med sina studier är om språkstudierna i de två språken integreras med övrig undervisning, på ett sätt där modersmåls lärare och övriga lärare arbetar tillsammans.

2.6 Identitet

Om man slår upp ordet identitet i Nationalencyklopedin (1992) får man en förklaring på att identitet är kopplat till självbild och en medvetenhet om sig själv som en unik individ. Man beskriver vidare att identiteten bygger på det ”jag” som är oförändrat under livet trots de yttre förändringar som inträffar. Man lyfter kontinuiteten som en faktor för att avgöra identiteten. Inom kultur och socialantropologin lyfter man identiteten kopplad till den etniska gruppen tillhörande en bestämd kultur.

Ur ett sociokonstruktivistiskt perspektiv ser man på identitet något annorlunda. Identitet beskrivs som något som skapas i sociala sammanhang i interaktionen mellan människor (Otterup, 2008). Identiteten blir således något som är i ständig förändring. Identiteten skapas inte bara av individen själv utan människor i omgivningen skapar sig en bild av individens identitet grundat på språket personen talar. Individens egen uppfattning om sin identitet behöver inte vara samma som omgivningens uppfattning vilket leder till att flerspråkiga individer ofta upplever ett glapp i hur de själva uppfattar sig själva och hur deras identitet uppfattas av omgivningen. Det postmoderna samhället har en fri och föränderlig karaktär och med detta följer utbudet och det fria valet av att välja sin identitet. Man föds inte längre in i en identitet utan kan välja och förändra identiteten. Det är ofta att man idag talar om identiteter stället för en identitet, det är idag vanligt att man utvecklar flera identiteter och växlar mellan dessa (Otterup, 2008). I forskning kring tvåspråkighet i koppling till identitet talar man om etnicitet. Etnicitet innebär att en etnisk grupp har en gemensam kulturtradition, språk eller historia och gemensam känsla av identitet. Konstruktivisterna pekar på språkets betydelse för skapandet av identiteten. Med olika samtalspartner i olika sammanhang skapar vi med språket våra olika identiteter (Otterup, 2008). För den etniska gruppen fungerar språket som ett medel att sammanbinda inåt och avgränsa utåt (Laaksonen, 1999).

I vår studie ser vi på identitet på ett socialkonstruktivistiskt sätt, då vi ser identiteten som något individen själv skapar med hjälp av sina språk i olika sammanhang och med olika samtalspartners. För tvåspråkiga individer är inte identiteten något statiskt utan identiteten

skiftar med språket då språk och identitet är nära sammankopplat (Ladberg, 1994).

2.7 Skolverket och läroplanen

I Skolverkets rapport (2002) menar man att barn med annat modersmål än svenska har olika förutsättningar för att bli tvåspråkiga. Man pekar på att skolans och förskolans bemötande har stor betydelse för den tvåspråkiga utvecklingen. Man menar att det är av största vikt att eleverna ges förutsättningarna och stimulansen att utveckla sina båda språk i skolan. Det har visat sig att flerspråkiga generellt klarar skolan sämre än enspråkiga (Skolverkets rapport, 2002). Man ser förklaringen i att modersmålsundervisningen minskat i alla skolformer de senaste tio åren, likaså att modersmålsundervisningen inte ingår som en naturlig del av övrig undervisning.

Sedan 1977 har flerspråkiga barn rätt att lära sig och utveckla sitt modersmål i skolan. Även om rättigheten funnits där är det inte alltid det efterlevts i skolan. Skolverket menar i sin rapport (2002) att de flerspråkiga som behöver stöd att nå kunskapsmålen bör få undervisning och stöd på sitt eget modersmål. Man menar att man bör jobba för att ge modersmålsundervisningen en högre status och en större integrering i övrig undervisning. Skolverket syftar till FN:s barnkonvention som slår fast att barnens utbildning skall utveckla respekt för barnets kulturella identitet och språk. Skolverket lägger därför fram ett förslag där de visar att de vill att modersmålet skall integreras i den övriga undervisningen och att eleverna skall kunna erbjudas undervisning i olika ämnen på modersmålet.

Lpo94 säger att elever med annat modersmål än svenska har rätt till modersmålsundervisning och detta är kommunerna skyldiga att erbjuda, men det är frivilligt för eleverna att delta i denna undervisning. Det står även att eleverna skall få möjlighet att få studiehandledning på sitt modersmål något som är mycket ovanligt i praktiken. Bara var åttonde kommun i Sverige anordnar undervisning på modersmålet i språkligt homogena grupper (Skolverkets rapport, 2002)

3. Metod och Material

I detta avsnitt redogör vi för bakgrunden och metoden bakom vår studie. Vi diskuterar de överväganden som ligger till grund för valet av en kvalitativ studie samt valet av den kvalitativa intervjun. Vidare beskriver vi hur undersökningen genomfördes.

3.1 Val av metod

För att på bästa sätt kunna uppfylla uppsatsens syfte har vi valt att genomföra en kvalitativ forskningsintervju. Eftersom syftet byggde på att komma åt informanternas tankar och åsikter ansågs det att denna metod var det bästa alternativet för denna uppgift (Patel, 2003). Under datainsamlingen gjordes valet att intervjua tre pedagoger samt tre elevgrupper ifrån årskurs 3,4 och 5. Varje elevgrupp bestod av två elever. Vi valde att intervjua barnen i grupp för att gruppintervjuer öppnar för spontana och emotionella uttalanden (Trost, 2005). Dessa spontana uttalanden ansåg vi skulle vara svårare att få ut av barnen om de var ensamma.

Fördelen med kvalitativ analys är att de data som framkommit ofta innehåller ett mycket brett och detaljrikt material. När man analyserar ett kvalitativt material får man möjlighet att framhäva motsättningar och sätta dessa i perspektiv till den sociala verkligheten. Det är av vikt att man som forskare inte låter sitt "jag" påverka analysens utgång genom att rycka ut ord och begrepp ifrån en kontext och ge dem en annan innebörd. Man bör även vara medveten om att man vid en kvalitativ analys är det viktigt att inte generalisera utan att fokusera och lyfta det som sägs av de informanter man använt i sin studie (Denscombe, 2000).

Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att bygga kunskap inom ett bestämt område. Denna kunskap skapas i samspel mellan intervjuare och informanter. Som intervjuare kan man välja att anta rollen som resenär i forskningsprocessen för att tillsammans med informanterna bygga deras sanning och återberätta denna (Kvale, 1997). Den kvalitativa intervjun har ofta en låg grad av standardisering, detta innebär att man ställer öppna frågor och ger stort utrymme till informanterna att svara med egna ord (Patel, 2003).

Vi har valt att gå in som resenärer tillsammans med elever och pedagoger för att ta reda på

deras attityder och tankar kring tvåspråkighet. Att gå in i en forskningsprocess på detta vis innebär att det inte är en generaliserbar universell kunskap vi är ute efter utan vi har i bakgrunden att varje person och situation är unik. Det är var och en av våra informanternas tankar och attityder som är intressanta för denna undersökning (Kvale, 1997). Eftersom att samspelet är en viktig del i den kvalitativa forskningsintervjun har det riktats kritik mot dess objektivitet och tillförlitlighet. Kvale (1997) menar att tillförlitligheten ligger i forskarens trovärdighet i sättet att bemöta, hantera och analysera den insamlade data. Vi har därför valt att noggrant bearbeta vårt material, tydligt hänvisa till informanternas svar i vår analys. Vi drar inte heller några generella slutsatser utan står fast vid att de resultaten vi funnit är just våra informanternas attityder och inte attityderna i allmänhet. Dock jämför vi våra resultat mot tidigare forskning för att sätta in vår studie i ett större perspektiv.

3.2 Genomförande

Före det att intervjun inleddes delades det ut lappar till tvåspråkiga elever där vi beskrev vårt syfte med arbetet samt informerade att det var frivilligt att delta i undersökningen. Eftersom eleverna är minderåriga bad vi om föräldrarnas medgivande för deras barn skulle få delta i studien (bilaga 3). Eleverna informerades om att all data som skulle samlas in var konfidentiell och skulle förstöras efter bearbetning. Vi garanterade deras anonymitet genom att använda fingerade namn i rapporten. Vid intervjutillfället informerades eleverna om att de kunde avbryta intervjun om de önskade under intervjuens gång. Före intervjun utarbetades 17 frågor till eleverna och 15 frågor till pedagogerna (bilaga 1, 2). Frågornas utformning styrdes av arbetets syfte det vill säga hur pedagogerna ser på tvåspråkighet och hur eleverna uppfattar sin egen tvåspråkighet. Frågorna utformades utifrån de förberedelser som Patel (2003) pekar på gällande frågornas tydlighet, relevans och anpassning till mottagaren.

Vi följde Patels (2003) rekommendation och utförde en pilotstudie på en av pedagogerna i förväg för att se om de rätta frågorna ställdes för att få svar på vårt syfte och om man behövde ändra på någonting. Efter avslutad intervju ansåg vi att frågorna inte behövde ändras för kommande intervjuer och att pedagogens uttalande i pilotstudien var relevanta för det slutgiltiga resultatet. Av den anledningen valdes därför att bygga analysen på fyra lärarintervjuer istället för tre. Vid intervjuerna med eleverna valdes ett mindre sällskapsrum och stolarna placerades i en ring och vi som intervjuare satt i bland barnen. Intervjuerna med pedagogerna utfördes med en pedagog i taget, vi försökte skapa en avslappnad stämning

genom att småprata innan intervjun påbörjades. Intervjuerna spelades in på band för att vi vid våra intervjuer skulle få ett fylligt material för en grundlig bearbetning.

3.3 Bearbetning av material

Vid bearbetningen av insamlat material valde vi att transkribera alla intervjuerna. Nästa steg var att det transkriberade materialet bearbetades genom att vi utifrån frågeställningar och forskningsbakgrund kategoriserade elever och pedagogers svar. Vi försökte finna generella drag och avvikelser i eleverna respektive lärarnas svar. De sammanställdes och sammanfattades i en resultatredovisning. Därefter jämförde vi svaren mellan pedagoger och elever för att finna eventuella skillnader och likheter i deras attityder och tankar vilket sedan i sin tur ligger till grund för en djupare genomgång i diskussionen. I uppsatsen har vi valt att skriva ut elevernas och pedagogernas svar i talspråk vilket innebär att vissa ord är i talspråksform till exempel ”dom”. Vissa läten såsom ”ehhm”, har också skrivit ut och tystnad och paus i svaren har markerats med punkter.

3.4 Bakgrund

3.4.1 Presentation av skolan

Skolan som valdes för att samla in data ligger centralt i en storstad i södra Sverige. Det är en mindre skola och klassas som friskola. Skolan har en inriktning mot språk och kommunikation. På skolan går 200 elever från förskoleklass till skolår nio. Eleverna kommer från kringliggande stadsdelar och är en sammansättning av invånare med blandad etnicitet och social tillhörighet.

3.4.2 Presentation av informanterna ifrån intervjun

Alla tvåspråkiga elever blev tillfrågade om de ville delta i studien och medgivande lapp skickades ut till att föräldrar till tvåspråkiga barn. Utifrån de eleverna som fått medgivande valdes slumpvis sex elever ut, två ifrån varje årskurs. För att skydda informanternas anonymitet används fingerade namn genom rapporten.

Edvin: Eleven går i skolår 5 och är elva år. Han är född i Sverige men hans föräldrar kommer från Kroatien. Han anser sig själv vara tvåspråkig i språken svenska och kroatiska. Han lärde sig kroatiska av sin mamma och svenskan när han gick i förskolan. Edvin anser att hans starkaste språk är svenska.

Adnan: Eleven går i skolår 5 och är elva år. Han är född i Sverige men hans föräldrar kommer från Bosnien. Han anser sig själv vara tvåspråkig i språken bosniska och svenska. Han lärde sig bosniska hemifrån av sina föräldrar och svenska när han gick i förskolan. Adnan anser att hans starkaste språk är svenska.

Sarah: Eleven går i skolår 4 och är elva år. Sarah och hennes familj flyttade från Irak till Sverige när hon var fyra år. Hon anser sig själv vara tvåspråkig i språken arabiska och svenska. Hon lärde sig arabiska hemifrån i hemlandet och svenska i förskolan. Hon anser att hennes starkaste språk är svenska.

Elvira: Eleven går i skolår 4 och är elva år. Hon är född i Sverige men hennes mamma kommer från Palestina och pappa från Libanon. Hon anser sig själv vara tvåspråkig i språken arabiska och svenska. Hon lärde sig arabiska hemifrån och svenska i skolan. Hon anser att hennes starkaste språk är arabiska.

Isabell: Eleven går i skolår 3 och är nio år. Hon är född i Sverige men hennes mamma kommer från Uruguay och pappan från Chile. Hon anser sig själv vara tvåspråkig i språken svenska och spanska. Hon har lärt sig spanska av närmaste omgivningen det vill säga mamma, pappa och moster. Isabell har lärt sig svenska i skolan. Hon anser att hon behärskar svenskan lite bättre än spanskan.

Mariam: Eleven går i skolår 3 och är nio år. Hon är född i Sverige men hennes föräldrar kommer från Irak. Hon anser sig själv vara tvåspråkig i arabiska och svenska. Mariam har lärt sig arabiska hemifrån och svenska från förskolan. Hon anser att hon kan båda sina språk lika bra.

3.4.3 Presentation av pedagogerna som deltog i intervjun

Pedagogen Anna: Pedagogen kommer från Sverige. Hon har arbetat som lärare i sju år. Hon talar engelska, franska och tyska förutom sitt modersmål svenska. Även om hon talar många språk bra så betraktar hon sig själv inte som tvåspråkig.

Läraren My: My kommer från Sverige. My har arbetat i sex år som lärare. Hon talar engelska, tyska och lite italienska förutom sitt modersmål svenska. Hon anser att hon kan prata bra engelska men inte tillräckligt för att kunna kalla sig tvåspråkig.

Läraren Mia: Mia kommer från Sverige och har arbetat som lärare i fyra år. Hon talar endast svenska.

Läraren Ulrika: Ulrika kommer från Sverige. Har arbetat inom skolans värld i ca 20 år men har varit utbildad lärare i sju år av dessa. Hon talar engelska förutom sitt modersmål svenska, men anser sig själv inte vara tvåspråkig.

4. Resultatredovisning och analys

I detta avsnitt redovisar de resultat som framkommit vid vår undersökning. Det är indelat i två huvudkapitel där synen på tvåspråkigheten i allmänhet belyses samt ett kapitel där synen på tvåspråkigheten i skolan lyfts. Varje kapitel har delats in så att eleverna och pedagogernas svar står separat. I resultatredovisningen förekommer en del analyser som senare ställs mot varandra och fördjupas i avsnittet ”*Jämförelse mellan pedagogernas och elevernas syn på tvåspråkighet*”, under punkt 5.

4.1 Elevernas syn på sin egen tvåspråkighet

Det framgår av elevernas svar att tvåspråkighet ses som ett naturligt fenomen som de inte reflekterat avsevärt över då de lärt sig två språk sedan de var små.

Isabell (9år) Jag mår bara normalt, jag känner inte att det är något konstigt att prata spanska eller svenska, det är något jag kommer ha hela mitt liv

Eleverna uttrycker i klartext att majoriteten av de i bekantskapskretsen talar flera språk och att det därför inte upplevs som en avvikelse för individen.

Elvira (11 år) Dom flesta av mina kompisar är tvåspråkiga så det är normalt, det är vanligt

Eleverna uttrycker att de med enkelhet växlar mellan sina språk för beroende på mottagare och forum. Undersökningen har visat att språkval hos tvåspråkiga i olika situationer kan vara de regler och normer för språkbruk som sätts utav vuxna i den flerspråkigas närhet. Den tvåspråkiga verkar inte reflektera avsevärt över det faktum att man använder svenska med vissa i sin närhet och modersmålet med dem som kan och föredrar det språket, utan växlingen sker naturligt och oproblemiskt.

Isabell (9 år) När jag är hemma hos mamma så brukar jag prata spanska hela tiden jämt, men när jag är hos min pappa så blandar vi ibland så

Varför pratar du pratar spanska med mamma?

Isabell (9år) För att hon vill det.

Hur kan det vara att du blandar när du är hemma hos pappa?

För han alltså för han vill bara att jag skall prata med han och så han bryr sig inte om jag pratar spanska eller svenska, han vill bara att jag skall prata så.”

Flera elever påpekar att modersmålet fungerar som ett känslspråk och menar att de föredrar att prata sitt modersmål när de exempelvis blir arga.

Isabell (9 år) Det är ändå härligt att ha ett nytt, ett fint, ett annat språk som man kanske kan förklara och visa sina känslor på och så

Eleverna framhåller sin samlade språkliga kompetens och verkar se naturligt på en integrerad tvåspråkighet. De använder båda sina språk och byter språk för att fylla i eller fylla ut med begrepp som de antingen inte kan eller som inte finns i det ena språket.

Miriam (9 år) Alltså det finns några ord som jag inte kan på arabiska så säger jag det på svenska och några som jag inte kan på svenska så säger jag på arabiska.

Sarah (11 år) Jag har ju två språk och ibland så kommer jag inte ihåg ordet på det ena språket så jag tar det andra språket

Eleverna i vår studie berättar att de anser sig behärska svenskan bättre än sina modersmål, med undantag för en elev. När de bedömer sin kompetens i språken visar de i sina svar att de har en formell syn på språk, då de direkt kopplar sina kunskaper och brister i språken till läsning och skrivning.

Sarah (11 år) Jag kan svenska bättre än arabiska på grund av att jag kan skriva och läsa, men jag håller på att kunna skriva och läsa på arabiska.

Alla elever framhåller tvåspråkighet som något positivt och naturligt. De pekar i flera fall på att det öppnar för kommunikation med fler personer, vilket kan tyckas vara lite motsägelsefullt i den bemärkelsen att flera visat på en formell syn på språk i ovanstående stycke när de skall utvärdera sina egna kunskaper. Tydligt har inte informanterna i denna intervju sett sambandet och kopplat ihop den kommunikativa kunskapen med kunskapen i ett språk.

Isabell (9 år) Det är roligt att ha två språk du kan prata med fler personer typ kanske om du är i ett främmande land

Adnan (11 år) Då kan man prata svenska i skolan och bosniska till dom som inte kan svenska och så.

Ingen av eleverna i vår studie har upplevt sig annorlunda bemötta på grund av sin tvåspråkighet och flera elever uttrycker att det inte är något konstigt att vara tvåspråkig. En elev beskriver att hon är stolt över att kunna flera språk då detta ger henne ett försprång i jämförelse med de enspråkiga kamraterna när de skall börja läsa engelska och andra språk i skolan

Isabell (9år) Alltså jag är stolt för att jag kan ett till språk för att typ då kan jag fyra språk sen för jag kommer ju lära mig engelska och då kan jag välja ett till språk istället för kanske dom andra kan bara ha tre språk då kan dom välja spanska som jag har redan haft sedan jag var liten

Flera elever ser nyttan i att vara tvåspråkiga och uttrycker en vilja i att lära sig fler språk.

Sarah (11 år) Jag vill helst gärna inte prata svenska bara hela tiden för jag vill ju också byta språk och sen vill jag lära mig andra språk också. Och det blir mycket roligare om man kan fler språk alltså desto fler språk man kan desto bättre tycker jag

Eleverna visar att de skapar en egen integrerad identitet på ett naturligt och okonstlat sätt. När eleverna fått frågan vilket land de kommer ifrån framhåller alla eleverna ursprungslandet även då de är födda i Sverige och det är föräldrarnas ursprungsländer som lyfts. Detta ställs på sin spets då en elev med föräldrar ifrån två olika länder, men född i Sverige, får frågan varifrån hon kommer.

Elvira (11 år) Jag är ifrån Libanon och Palestina

Hur gammal var du när du kom till Sverige?

Elvira (11 år) Ehhh, jag är född i Sverige

Sarah identifierar sig som en tvåspråkig individ. Hon upplever att hon vill byta språk och använda sina båda språk. Vissa elever visar på att modersmålet är en stark identitetsmarkör och framhåller ursprunget i samband med andraspråket.

Sarah (11 år) Jag sna, jag pratar arabiska med mina föräldrar och mina syskon för att vi kommer från ett arabiska land och jag ja alla i min familj pratar arabiska med varandra.

4.2 Pedagogernas syn på tvåspråkighet

Samtliga pedagoger med ett undantag anser det vara positivt med tvåspråkighet men poängterar att fördelarna hänger ihop med om det är två fungerande språk så att det inte rör sig om att man pratar två språk halvdant.

My: Alltså jag tror att har man två språk, fungerande språk är ju viktigt att tänka också, Att man, men vilket många har här då tror jag också att man, även om det kanske är svårt att lära sig ett språk till så tror jag ändå att man har en fördel i det att man redan har två språk.

Anna: Oj det är mycket fördelar med att vara tvåspråkig om man får språk, alltså det viktiga tror jag är att man har sitt hemspråk riktigt befast för att man .. eehm..klara av nästa språk bra att man pratar hemspråk hemma jag tror att det är viktigt.

En pedagog uttrycker att hon inte upplever några fördelar med att vara tvåspråkig som barn men att det kan vara fördelaktigt när eleverna blir äldre och skall ut och resa.

Ulrika: ... Det ser jag bara som en fördel när man blir äldre, just nu idag så gör jag det. Att man då har språken när man åker ut

Åker ut, Hur menar du då?

Ulrika: På resor, på egen hand som vuxen.

När pedagogerna talar om nackdelar med tvåspråkigheten lyfter några av lärarna halvspråkigheten, risken med att eleverna lär sig båda språken halvdant.

Mia: Den enda nackdelen som jag kan tänka så är om man är tvåspråkig på det sättet att man inte är bra på något av dom så. Alltså om man pratar två språk halvdant.

En av pedagogerna påpekar att hon inte ser några nackdelar alls med tvåspråkighet.

My: Nej, inga nackdelar alls, nej inte med att vara tvåspråkig i sig ehm nej det är det inte, det tycker jag inte

En av pedagogerna uttrycker tydligare de nackdelar hon anser det finnas med tvåspråkighet.

Ulrika: Det är att det blir rörigt och det är kanske så också att dom flesta kunskaperna kanske man inte kan ta till sig i skolåldern man måste ju ändå följa målen och gå i skolan alla åren men ändå få... missa någonting på grund av att man inte,... Det beror mycket på personen i sig, vilken energi man har och även också vilka resurser man har hemma ifrån. Hur kan man få hjälp hemma ifrån, för det är inte bara i skolan man skall kunna få stöd och hjälp, där hemma också. Så det är många bäckar små där liksom som gör att det är inte lätt för dom.

Av ovanstående citat kan vi utläsa att pedagogen ser nackdelarna med tvåspråkighet bland barn. Hon menar att tvåspråkigheten gör det rörigt för eleverna och kan hindra dem för att nå de målen som är uppsatta i skolan. I det citerade stycket övergår hon till att identifiera det som ett problem på individnivå där bakgrund och familjebakgrunden är mer avgörande. I stort menar hon att tvåspråkigheten och det faktum att de kanske inte kan få hjälp hemma försvårar skolgången.

Alla pedagoger framhåller under intervjuerna sambandet mellan identiteten, tvåspråkigheten och elevernas ursprungskultur. Vidare menar de att risken med halvspråkigheten är att även identiteten går förlorad. På det sättet kopplar pedagogerna starkt ihop modersmålen med elevernas kulturer och identiteter.

Anna: ja, det är ju om man inte kan något språk tillräckligt bra, då är man ju inte svensk när man är här och om man åker tillbaka till sitt hemland så är man ju inte, om man nu kommer ifrån Bosnien eller Libanon eller, är man ju inte hemma när man är där heller för då bryter man lite där man hittar inte orden och man känner kanske inte riktigt att... Oh jag platsar inte här eller så.. jag hör inte hemma någonstans. Det måste vara hemskt att vara så vilsen

4.3 Elevernas syn på skolan och tvåspråkigheten

I vår studie har det framgått att eleverna känner att de inte får utrymme att visa sina kunskaper i sina olika språk på lektionerna i skolan. De upplever att deras ursprung blir uppmärksammat vid vissa få tillfällen då de får berätta om sitt hemland i anknytning till något skolarbete eller dylikt som berör hemlandet. Vissa påpekar också att de fått berätta om ursprungslandet efter ett besök eller semester där. Det framkommer att ursprung och kunskaper i de olika

språken inte används som en naturlig resurs i det dagliga arbetet.

Upplever du att då får använda dina kunskaper i dina språk på lektioner i skolan?

Edvin (11 år): Hmm nej, ibland när man hör typ, fast det är jätte sällan att man behöver någon hjälp.

Kan du berätta?

Edvin (11 år) Ja till exempel att jag ibland när dom kanske vill veta något om Kroatien alltså om där har varit något krig eller så så

Några elever lyfter hur de ibland kan ta hjälp av sina modersmål för att förklara för andra elever med samma modersmål.

Sarah (11 år): Ehmm jag pratar alltså om jag inte kan ordet på svenska och hon förstår det på arabiska och då säger jag kanske till henne på arabiska så hon kan förstå det alltså jag kanske inte kan förklara på svenska och det är lite svårt för jag är ju tvåspråkig och jag kan inte alla ord som jag kan på arabiska.

Inga av eleverna har upplevt att de behandlas olikt på grund av att de är tvåspråkiga varken av pedagoger i skolan eller av kamrater. Några elever framhåller istället skillnaderna som de upplever enspråkiga och tvåspråkiga emellan. De menar att de enspråkiga kan fler ord på sitt språk just för att de bara har ett språk att träna på medan tvåspråkiga kanske inte kan lika många ord på svenska.

Elvira (11 år) Mmm dom som är ettsspråkiga kan kanske lite mer än mig, ord och sånt, för dom tränar bara på sitt eget språk. Men jag måste träna på båda språken och då kanske jag inte kan så mycket ord som dom enspråkiga.

Få av eleverna upplever att deras modersmål hjälper dem i deras svenska utan uttrycker istället att skillnaderna gör att de ibland kan blanda ihop.

Isabell (9 år): Ehh nej jag tycker att det blir lite svårare, för att i y svenska säger man ju här på svenska som en bokstav och på spanska så säger man också y men det är till en annan bokstav så då blir jag lite yr så.. så det är ändå lite svårt att jag har spanska men jag måste ju lära mig det.

Adnan (11 år): Ja, men ibland så kluddar jag till det så ibland blir det lite negativt

typ när vi skall prata svenska så råkar jag typ säga ett ord på bosniska så blir det fel.
Så då blir det lite konstigt där.

Även då eleverna inte upplever att de har hjälp av sina modersmål i svenskan så visar det på en språklig medvetenhet att de kan förhålla språken till varandra och se skillnader. En elev uttrycker att läs och skrivträningen i hennes modersmål gör att hon tränar läs- och skrivförmågan även i det svenska språket.

Elvira (11 år): Ehmm ja för liksom när jag läser arabiska då läser jag ju fort och då läser jag svenska också fort och när jag skriver är det samma sak också.

4.4 Lärarnas syn på skolan och tvåspråkigheten

I vår studie har det framgått att det som är generellt för lärarnas uttalande är att de ser tvåspråkighet som ett problem i skolans värld och att tvåspråkiga barn har svårt att uppnå skolans mål. Lärarna anser att tvåspråkiga elever presterar sämre i skolan än enspråkiga.

Ulrika: Alltså dom barnen som är flerspråkiga dom har ju svårare för läsförståelse uppgifter men även taluppgifter inom matte och där lägger vi ju väldigt mycket tid på lektionstid till att bara förklara.

Mia: Alltså barn som har annat modersmål än svenska har ju mycket svårare att ta till sig alltså undervisningen man måste ju vara mycket mer tydlig och gärna använda visuellt stöd och att det finns någon som är med dom och kan stötta dom och hjälpa dom, generellt så.

Anna: I andra klasser så ser jag ju eller på andra ställen jag har varit så är det tuffare att för dom att nå dom nivåerna som är uppsatta dom mål man skall nå så det är tuffare för dom.

Läraren My upplever inte att det är några skillnader mellan enspråkiga elevers och flerspråkiga elevers prestationer.

Jag har flera ju faktiskt flera stycken tvåspråkiga som är väldigt väldigt målinriktade och väldigt ambitiösa och verkligen jobbar. Och dom kommer, när ju bra resultat .

Dock så säger My vidare:

jag är Matte och No lärare och har mest dom ämnena, jag har haft svenska innan tillsammans med barnen när dom gick i ettan, tvåan, trean och där kunde jag se att i svenska självklart att man ser skillnader där och på resultat.

Detta uttalande pekar på att My inte kan se skillnader på elevresultat i sina egna ämnen men kan i ämnet Svenska se en viss differentiering mellan tvåspråkiga och enspråkigas resultat.

Alla lärare nämner att barn med två språk oftast har problem i skolan. Att eleverna har svårt att klara sig i skolans värld på grund av deras brister i språket. Språkbristen är enligt pedagogerna den största orsaken för de tvåspråkiga elevernas problem i skolan. Pedagogerna begränsar generellt sin egen och skolans roll för elevernas tvåspråkighet till att uppmuntra till modersmålsundervisning.

Anser du att pedagogerna i skolan motiverar elever att aktivt tränas i sin tvåspråkighet?

Mia: Ehh, jag har, med som barnen som jag har i klassen så pratar jag om dom som har två språk., eller fler språk än svenska, annat modersmål än svenska att dom går på modersmålsundervisningen och puffar för att dom skall göra det så.

My: Ja det tycker jag, alltså vi uppmuntrar ju till modersmålsundervisning så det tycker jag vi gör

Några andra pedagoger menar att de inte alls arbetar med elevernas tvåspråkighet i skolan.

Ulrika: Nej det kan jag inte tycka. Alltså från det att man gick ifrån, innan gick det här modersmålsundervisningen, hemspråksundervisningen hette det förut. Det gick in inom skolan men nu har inte skolan med det att göra utan det är föräldrarna själva som väljer.

Ulrika: Men sen samtidigt för att kunna förstå det svenska språket så måste man ju förstå sitt eget födelsespråk och det språket som dom använder hemma för att dra kopplingar så att, men skolan i sig...ehm... jag brukar när jag har utvecklingssamtal intressera mig för deras språk men det är mest egentligen för att barnet i sig skall kunna förstå ... Men inte aktivt annars, det gör vi inte här.

Pedagogen visar i ovanstående uttalande att i och med modersmålsundervisningens försvagade legitimitet efter det att modersmålsundervisningen flyttats utanför skoldagen vilket har bidragit till att pedagogerna skjuter ifrån sig sitt ansvar gällande modersmålet och den

tvåspråkiga utvecklingen. Detta trots att de alla verkar se det väsentliga i att eleverna har ett starkt modersmål för att kunna bygga vidare på och förhålla språken till varandra.

Majoriteten av pedagogerna anser att eleverna inte bör prata sitt modersmål i skolan, varken på raster eller på lektioner. Man motiverar detta med att man genom användandet av modersmål stänger ute andra elever som inte förstår.

Mia: Nej jag tycker inte dom skall prata det i skolan så, på raster och med kompisar för då stänger man ute elever som inte förstår.

Man menar att man har en överenskommelse på skolan att man bör prata svenska där.

Anna: Ja på denna skolan har vi ju sagt att vi vill att man skall prata svenska när man är här och träna sig på svenskan oh att använda sig av det och det gör dom flesta

Man framhåller också andra orsaker och pekar på att skolan är det enda stället där flera av de flerspråkiga eleverna får svenska språket på.

Ulrika: Nej, det hör lite grand ihop med den första frågan alltså, skolan är det stället som dom flesta får det svenska språket på, skall dom leva i det svenska samhället så tycker jag det är viktigt att bara prata och träna oavsett om det är i leken eller lektionstid så man tränar språket i skolan eeh men sen säger inte jag att man måste ta till sitt eget språk för att kunna förklara sig och vi har ibland kopplat in världen för att vi skall liksom göra varandra medvetna om att man pratar olika och så, men vi har gjort det under uppstramade former, det är inte så att jag tycker att man skall springa runt här och prata olika språk i korridoren, nej det tycker jag inte.

I ovanstående citat ser vi hur en pedagog starkt visar att man i skolan i princip helt uteslutande skall hålla sig till svenska. Man motiverar detta med att skolan är det enda stället som eleverna får svenskan på. Pedagogerna framhåller att modersmålet kan användas som ett hjälpmedel om en elev vill förklara för en annan på modersmålet.

My: Men annars tycker jag att det, att det är ett hjälpmedel så är det för att hjälpa någon eller så man kan förklara så...

Mia Men sedan om dom behöver använda sitt språk för att uttrycka sig eller förklara för någon som kan förstå, så tycker jag det är ok.

Alla pedagoger framhåller att samarbetet med modersmålslärarna är obefintligt då det ligger utanför skoltid och på en annan skola. Två av pedagogerna framhåller dock fördelarna med ett sådant samarbete och en pedagog pekar på tidigare erfarenheter av ett sådant arbete.

My: På X skolan när jag jobbade där så hade vi ju modersmålslärarna liksom invända i verksamheten kan man säga, och dom kunde stå då ta ut elever då, som då vid behov så fick lite extra stöd och sådär i olika språk.

Mia: Där hade det ju varit kanon om man kunde samarbeta med modersmålslärarna och liksom att dom kan räkna matte eller göra uppgifter och sen få undervisningen på sitt modersmål som kanske det skulle gynna dom jättemycket

Pedagogerna lyfter vikten av att synliggöra de olika kulturerna och pekar på att det är lika viktigt som språken.

Ulrika: Oavsett var man kommer ifrån så skall man känna att man är viktig. Men det är också viktigt att inte pedagogen eller andra barn är kränkande mot eleverna för att man pratar olika språk.

Ulrika: Vi säger hej på olika sätt och vi har olika vanor hemma ifrån, vi har olika traditioner hemma ifrån, men det är inte fel om jag inte firar jul hemma till exempel. Eller jag firar inte påsken, men jag blir ju ledig nu hur ska jag använda den här ledigheten, tackla den ledigheten hemifrån och är det ok att jag blir ledig för att jag skall fira ramadan till exempel.

5. Jämförelsen mellan pedagogernas och elevernas syn på tvåspråkighet

I detta avsnitt framhåller vi elevernas och pedagogernas tankar. Attityder ställs mot varandra i två underkapitel som fokuserar dels på tvåspråkigheten i allmänhet samt tvåspråkigheten och skolan.

5.1 Jämförelse av synen på tvåspråkighet mellan elever och lärare

Eleverna ser ofta till sin integrerade tvåspråkighet och hur kunskaperna i språken överlappar varandra när de får möjlighet att använda båda språken. Detta är något som pedagogerna inte nämner. I stort ser man tendenser på att eleverna ser sin tvåspråkighet som ett naturligt fenomen och ser ingen egentlig problematik i det. De skiftar språk beroende på mottagaren och situationen utan att direkt reflektera över att det är något märkligt. Pedagogerna å andra sidan ser många problem med tvåspråkigheten och kopplar direkt tvåspråkighet till halvspråkighet och språkliga brister. Eleverna identifierar sig som tvåspråkiga individer men känner samtidigt inte att den tvåspråkiga identiteten är något avvikande. Modersmålet får en betydelse genom anknytning till ursprunget eller föräldrarnas ursprung och flera elever nämner vikten av sitt modersmål som ett sätt att kommunicera med människor och släkt i hemländerna. Pedagogerna framhåller vikten av att vara stolt över ursprungskulturen och ser sin egen roll i detta, där man som pedagog bör lyfta olikheter till ytan diskutera och belysa. De pekar på skillnaderna i majoritetskulturen och i de olika ursprungskulturerna och anser att det är viktigt att eleverna får veta att de skall vara stolta över sitt ursprung. Eleverna i sin tur uttrycker ett avslappnat och naturligt förhållningssätt till sin dubbla kulturella tillhörighet. Eleverna uttrycker i sina svar inte någon stark koppling till ursprungskulturen utan verkar istället identifiera sig med en dubbelkulturell tillhörighet där deras individ består av delar ifrån såväl majoritetskulturen som ursprungskulturen. Detta fenomen är naturligt för dem och menar att det är så som de är.

5.2 Jämförelse av synen på skolans roll och tvåspråkigheten mellan elever och pedagoger

Lärarna pekar i stort på de problem som tvåspråkiga elever har i skolan, trots detta lyfter flertalet elever att de behärskar svenskan bättre än modersmålet. I skolan menar pedagogerna att eleverna bör tala svenska för att det skolan är det enda forum där de får möjlighet att

utveckla och träna svenskan på. Detta stämmer inte överens med de svar eleverna ger där de menar att användandet av modersmålen i stort är begränsat till hemmen i kommunikationen med föräldrarna och svenskan är det språket som används i skolan, bland kamrater och med syskon. Eleverna verkar med ett undandag inte se hur modersmålet kan hjälpa dem i svenskan. Pedagogerna är till synes överens om att ett starkt modersmål är av vikt för att ha något att bygga svenskan på. Elever såväl som pedagoger menar att det inte ges utrymme i undervisningen för eleverna att utveckla och stärkas i sin tvåspråkighet, dock menar såväl pedagoger som elever att de ibland ger utrymme för eleverna under kontrollerade former få berätta om sina länder när de exempelvis arbetar med världen och länder. Eleverna verkar med ett undandag inte se hur modersmålet kan hjälpa dem i svenskan.

6. Diskussion

I detta kapitel diskuteras de resultat som framkommit genom vår studie. Vi diskuterar dessa i ett större sammanhang där det ställs mot tidigare forskning inom samma område. Diskussionen är indelad i två avsnitt där vi fokuserar dels på synen på tvåspråkighet i allmänhet och dels på synen på tvåspråkighet och skolan.

6.1 Synen på tvåspråkighet

I studien har det framkommit att eleverna tenderar att ha en naturlig och okomplicerad attityd gentemot sin egen tvåspråkighet. De ser det som ett naturligt fenomen att växla språk beroende vem de talar med och i vilket forum de befinner sig. De ser tvåspråkigheten som en naturlig del av sig själva och något helt oproblematiskt som de inte verkar ha reflekterat särskilt mycket över. Detta stämmer väl överens med de resultat Otterup (2008) lyfter ifrån sin studie där han även framhåller att denna attityd kan ha sin grund i det faktum att eleverna är uppvuxna i flerspråkiga områden där flerspråkighet är en normalitet. Detta går att applicera på våra informanter då skolan informanterna går i klassas som en mångkulturell skola. En elev uttrycker själv i klartext att majoriteten av kamraterna är tvåspråkiga och menar därför att tvåspråkighet är normalt. De enspråkiga pedagogerna däremot uttrycker en annan attityd gentemot tvåspråkigheten och visar på en viss tendens att problematisera tvåspråkigheten hos barn. Laaksonen (1999) framhåller det faktum att vissa egenskaper hos mottagaren, i detta fall pedagogerna, har betydelse för vilka attityder personen har till tvåspråkigheten. Att personen själv är enspråkig påverkar det faktum att man inte ser tvåspråkigheten naturligt och inte kan identifiera sig med fenomenet. Det påverkar också om lyssnaren är van vid att höra personer tala med brytning.

Otterup (2008) lyfter att man i det svenska samhället och i den svenska skolan officiellt har en positiv inställning till såväl flerspråkighet som mångkulturalitet. Detta ser vi tecken på i läroplaner och kursplaner (LPO94, Lpfö98). I dessa framhålls pedagogernas roll och vikten av att barnen får utveckla en dubbel kulturell tillhörighet. Att man har denna officiella positiva attityd kan ha en viss påverkan i pedagogernas svar. Man förväntas som pedagog i och med denna officiella inställning ha en positiv attityd till tvåspråkighet. Men utifrån pedagogernas svar kan vi ändå utläsa en annan bild. De kopplar ihop tvåspråkighet med att prata två språk halvdant och språkliga brister och pekar på att tvåspråkiga tenderar att lyckas sämre i skolan

än tvåspråkiga. Dessa negativa föreställningar innebär att de tidigare inställningarna och tidig forskning som Laaksonen (1999) och Skutnabb-Kangas (1981) pekar på, lever kvar hos pedagoger i skolan. Ny forskning visar dock att tvåspråkigheten har positiva effekter för den kognitiva utvecklingen (Lindberg, 2008). De negativa resultat som man fått fram ifrån tidigare forskning har man inom forskningsvärlden gått ifrån eftersom de inte går att koppla direkt till tvåspråkighet. Nyare forskning visar att det finns andra faktorer som kan ligga bakom dessa resultat och pekar på att man inte tagit hänsyn till faktorer som halvspråkighet, andra språkliga brister hos informanterna. Detta kommer att diskuteras vidare under rubriken *Synen på skolan och tvåspråkigheten*. Pedagogerna framhåller dock vikten av modersmålet såväl för att ha ett språk att bygga svenskan på, samt för identitetskonstruktionen och tillhörigheten till ursprungskulturen. Eleverna visar tydligt på modersmålet betydelse i form av ett känslspråk där de får möjlighet att uttrycka såväl glädje som ilska.

Pedagogernas uttalande gällande modersmålet och identiteten tyder på att de ser till elevernas identitet kopplat till etnicitet. Laaksonen (1999) förtydligar begreppet genom förklaringen att etnicitet innebär att en grupp har en gemensam kulturtradition, språk eller historia. Man kan dock utläsa från elevernas svar att de i stor utsträckning identifierar sig som tvåspråkiga individer, alltså som individer med en sammansatt identitet där delar ifrån olika länder, kulturer och språk tillsammans bildar en helhet som fungerar som en identitet. Detta går hand i hand med Otterups (2008) studie som lyfter att identitetskonstruktionen hos flerspråkiga består av flera olika delar hämtade ur flera olika kulturtillhörigheter. Han menar att de skapar en identitet genom ursprungskulturerna tillsammans med den svenska majoritetskulturen och kamraternas olika kulturtillhörigheter.

6.2 Synen på skolan och tvåspråkigheten

Pedagogerna menar att tvåspråkiga generellt har svårare att uppnå skolans mål än enspråkiga, man lägger skulden på de tvåspråkiga individerna själva genom att man lyfter problemen med halvspråkighet och språkliga brister. Detta stämmer överens med de resultat som lyfts i Skolverkets rapport (2002) som visar att elever med annat modersmål än svenska har svårare att nå målen än enspråkiga. Otterup (2008) nämner att det är vanligt att man på skuldbelägger de enspråkiga eleverna för utebliven skolframgång. Han framhåller vidare att det i hans studie inte framgick i vilken mån skolan tagit vara på, bekräftat och utvecklat den kulturella

mångfalden. Han menar dock att skolans roll ofta begränsats till att göra det möjligt för ungdomarna att utveckla sitt modersmål och att hålla kontakten med ursprungskulturen genom erbjudande om modersmålsundervisning. Vi ser samma tendenser i vår studie, pedagogerna förskjuter ansvaret de blir tilldelade genom läroplanen till modersmålslärarna. De pekar på vikten av att de olika kulturerna lyfts i skolan och bemöts positivt men berättar också att de inte jobbar med att göra detta till en naturlig del av undervisningen. Eleverna har upplevt det på samma sätt och berättar att de enbart vid få tillfällen får utrymme i undervisningen att visa sina kunskaper och få berätta om sitt ursprung. Både elever och pedagoger berättar att de inte jobbar med modersmålen inom ramen för skoldagen.

Flera pedagoger framhåller att de inte vill att eleverna skall prata sina modersmål i skolan, varken på lektioner eller på raster, de motiverar detta med att skolan är det enda forum flera elever får träna sin svenska. Detta är direkt tvärt emot den forskning som Otterup (2008) lyfter där det visar att tvåspråkiga anser sig behärska svenskan bättre än sina modersmål. Han menar att detta är för att eleverna använder svenskan i fler domäner och i fler sammanhang i deras vardag än modersmålen. Detta får vi bekräftat genom vår studie där de allra flesta menar att svenskan är deras starkaste språk och att modersmålsanvändningen är begränsad till kommunikationen med föräldrar. Svenskan å andra sidan talas i skola, bland vänner och till och med syskon. Otterup (2008) framhåller att tidigare svensk forskning visat på att hemmet är avgörande för modersmålsanvändningen. Forskningen har visat att tvåspråkiga ungdomar väljer att prata modersmålet beroende på vem som är mottagare. En viktig faktor man pekar på är generation, det tycks vara vanligt att modersmålet talas med vuxna såsom föräldrar medan svenskan används mer frekvent tillsammans med jämnåriga såsom syskon och kamrater.

Flertalet av eleverna ser inte någon koppling mellan deras modersmål och deras kunskaper i svenska. De anser inte att modersmålet hjälper dem i skolan. En tänkbar förklaring till detta skulle kunna vara att de helt enkelt inte fått se några sådana kopplingar mellan modersmålen och skolans undervisning. Det kan vara därför som flera forskare bland andra Benckert (2008) hävdar pedagogernas roll när det gäller uppmärksammandet och uppmuntran av de olika språken i undervisningen för en högklassig tvåspråkighet. Även Cummins (2001) beskriver hur interaktionen mellan pedagog och elev kan bidra till att eleven ges möjlighet att fördjupa medvetenheten kring språkets funktioner samt hur eleven skall använda sina språk på ett effektivt sätt. Om man som pedagogerna i vår studie inte uppmärksammar de olika språken

avsevärt borde detta kunna vara en rimlig förklaring till varför eleverna inte ser kopplingen mellan sina modersmål och svenska språket.

Thomas och Collier (2001) framhåller att studier i USA pekat på att tvåspråkiga som fått ämnesundervisning i modersmål såväl som majoritetsspråket nått högre resultat än enspråkiga. Detta är tankar som vi kan se tendenser på hos enstaka pedagoger som ser fördelar med ett närmare arbete och ett mer integrerat förhållningssätt till modersmålsundervisningen och modersmåls lärarna, detta är dock bara tankar och inget som de uttrycker planer på att göra verklighet av.

Jørgensen och Holmén (1997) lyfter ett fenomen som de kallar integrerad tvåspråkighet och menar att tvåspråkiga inte bör jämföras med enspråkiga ur en enspråkig norm. Detta motiveras med att tvåspråkiga använder sina språk i olika domäner och således bygger ordförråd i de olika språken kopplade till dessa domäner. Enspråkiga som bara använder ett språk oavsett domän har då till synes ett bredare ordförråd i sitt språk. Tvåspråkiga kan kanske lika många ord men det är fördelat på deras olika språk. Eleverna ifrån vår studie verkar själva ha uppmärksammat det faktum att det finns skillnader i ordkunskap mellan dem och deras enspråkiga kamrater just eftersom de har två språk och inte bara ett. Vi ser också tecken på att de i sina svar ser till en integrerad tvåspråkighet där de låter språken komplettera varandra, men utifrån pedagogernas svar verkar man inte låta eleverna utnyttja denna kunskap i skolan.

Utifrån vår studie har vi sett tendenser som pekar på att undervisningen i skolan är utformad utifrån en enspråkig norm, alltså är undervisningen utformad för att passa enspråkiga elever. Men eftersom tvåspråkiga inte fungerar som enspråkiga på det sättet, att de har andra behov och behöver mötas på ett annat sätt (Skolverkets rapport, 2002). Om skolan och undervisningen hade ändrats ifrån en enspråkig norm till en skola utformad även för tvåspråkiga hade man kunnat vända trenden att tvåspråkiga tenderar att prestera sämre i skolan. Om man sett till Thomas och Colliers (2001) och Skolverkets rapport (2002) hade undervisningen då anpassats så att eleverna fått möjlighet till studiehandledning och undervisning i de olika ämnena på sitt modersmål. Vi tror i enlighet med Thomas och Colliers studie att dessa studieresultat för tvåspråkiga individer hade sett annorlunda ut.

Anledningen till glappet mellan lärarnas uppfattning och forskningen och elevernas verklighet vad gäller tvåspråkighet finner vi inget svar på i vår studie. Eventuellt kan en möjlig orsak

vara den att pedagogerna möter elever med varierande språklig kompetens och på olika faser i sin tvåspråkiga utveckling. Eleverna vars svar ligger till grund för vår undersökning är tvåspråkiga sedan tidig ålder och är möjligt därför inte representativa för den grupp av elever som pedagogerna möter i sitt yrke. Skulle det vara så att de träffar elever som inte kommit så långt i sin tvåspråkiga utveckling kan detta påverka pedagogernas svar. Huruvida våra informanter är representativa för de elever pedagogerna möter i sin vardag framgår inte i vår studie. Vi ser dock vikten av att detta glapp bör minska då all forskning visar på pedagogernas roll för en gynnsam tvåspråkig utveckling.

7. Metoddiskussion

I detta avsnitt diskuterar vi vår metod och vårt tillvägagångssätt för att lyfta hur detta kan ha påverkat resultatet. Vi reflekterar vidare över hur man skulle kunna utveckla vår studie.

7.1 Metoddiskussion

Vid avslutad undersökning har det visat sig att vårt metodval var väl valt utifrån vårt syfte. Genom den kvalitativa forskningsintervjun fick vi fram våra informanternas tankar och attityder. Vi anser att det var ett gott beslut att välja att göra elevintervjuerna i grupp då vi under intervjuernas gång märkte att detta öppnade för spontana tankar och att informanterna spann vidare på varandras svar. Vi känner oss också nöjda med det faktum att pedagogernas intervjuer gjordes enskilt. Detta för att vi vid närmare eftertanke tror att det är lätt att pedagogerna påverkat varandra i sina svar då det finns en officiell syn på tvåspråkighet i skolan och i vårt samhälle. Det vi dock insett i bearbetningen av vårt material ifrån studien är att det är av största vikt att man som intervjuare är uppmärksam på sitt ordval och språket vid intervjun. Valet av ord kan påverka informanternas svar och således resultatet. Det är lätt att föra in informanten på ett spår eller styra intervjuens gång genom fel ordval eller fel frågor. Vi försökte i förberedelsen inför intervjun att strukturera frågorna på ett sådant sätt att de i början av intervjun inte avslöjade vad vi var ute efter, just för att undvika att detta skulle påverka pedagogernas svar. Till exempel lades följande fråga sist i intervjun:

I Lpfö98 står det uttryckt att förskolan skall bidra till att ge barn med ett annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla både modersmålet och det svenska språket samt ge barnen stöd att utveckla dubbel kultur tillhörighet och i LPO 94 står skrivet att identitetsutvecklingen, lärandet och språket är nära sammankopplade. Berätta om hur du tolkar det och vad det innebär för dig.

Anledningen till att denna fråga lades sist är att den anger lite av riktlinjen för vad vi i vår studie var ute efter. Eftersom styrdokumentet är de nationella riktlinjerna för alla pedagoger verksamma i skolan är detta lite av en regelbok för hur det bör vara i verksamheten och vilket förhållningssätt som pedagogen bör ha för att vara korrekt. Vi tror att om denna fråga varit i inledningen av intervjun skulle detta kunna påverka svaren i resterande intervju.

Vi fick under intervjuerna också erfara hur viktigt det är att man använder sig av samma ord i intervjufrågorna i alla intervjuerna. Vid en intervju ändrade vi vår formulering vilket kan ha påverkat svaret vi fick. Frågan löd ursprungligen:

Vilka språk talar du?

Denna fråga öppnar för att berätta om alla de språk som pedagogerna anser sig behärska mer eller mindre. Vid ett tillfälle ställer vi istället frågan:

Vilket språk talar du?

På denna fråga får vi, till skillnad från den andra frågan vi ställde, ett svar med bara ett språk det vill säga modersmålet svenska.

Vi har också fått insikten att det är av vikt vid kvalitativa forskningsintervjuer att låta intervjun fortlöpa som en öppen dialog där svaren bemöts och det ställs följdfrågor på svaren som ges. Detta anser vi är en färdighet som man som intervjuaren enbart kan få genom träning och vi kan se skillnader i de intervjuerna som gjordes i början av studien till de intervjuer som gjordes i slutet. Om intervjun fungerar som en öppen dialog öppnas det för ett mer avslappnat förhållningssätt och det i sin tur kan leda till mer ärliga och spontana svar.

Om vi hade fått möjlighet att jobba vidare med vår undersökning för att utveckla och utöka vår studie hade vi valt att komplettera vår metod med observationer. Genom att observera flera lektioner under en längre tid hade vi fått ytterligare en bild av hur tvåspråkigheten hos elever bemöts i skolan och hur skolan tar till vara på och tränar elevernas tvåspråkighet. Ytterligare tankar vi haft under studien är huruvida resultaten kunnat se annorlunda ut om man valt att utföra studien i en skola med färre tvåspråkiga elever i ett område som där majoriteten är av svenskt ursprung och tvåspråkighet således inte är ett lika naturligt inslag i vardagen. En annan tanke vore att sedan jämföra attityderna hos informanterna ifrån en sådan skola med informanter ifrån en skola med en utpräglad tvåspråkig profil. Detta för att i realiteten se i hur stor utsträckning de tvåspråkiga elevernas attityder till sin tvåspråkighet verkligen påverkas av omgivningen, skolan och pedagogernas förhållningssätt.

8. Sammanfattning

Uppsatsens syfte är att undersöka tvåspråkiga elevers syn på sin egen tvåspråkighet och hur de upplever att den blir bemött i skolan. Vidare är syftet att undersöka hur pedagoger ser på elevers tvåspråkighet. Elevernas och pedagogernas attityder ställs sedan mot varandra för att göra en jämförelse. Relevansen för en sådan studie ligger i att forskning visat på omgivningens och skolans roll för att motivera eleverna till att vilja utveckla en högklassig tvåspråkighet (Benckert, 2008). Vårt arbete delas in i fem huvuddelar: inledning med syfte, bakgrund, forskningsbakgrund, resultatdel, analys och slutligen diskussion. I forskningsbakgrunden lyfter vi genom Laaksonen (1999) och Skutnabb-Kangas (1981) med flera, tidigare forskning som har pekat på negativa effekter kring tvåspråkighet samt nyare forskning som motbevisar dessa. De pekar på att pedagogernas attityder har en avgörande roll i huruvida tvåspråkiga utvecklar en högklassig tvåspråkighet. I vårt arbete utgår vi ifrån att människor har olika attityder kopplade till olika språk. Vi talar om språkattityder och lyfter sambandet mellan språket, den sociala tillhörigheten och identiteten. Vi lyfter den forskning som presenteras i Skolverkets rapport (2002) kring vilka konsekvenser pedagogernas attityder får för elevernas tvåspråkiga utveckling. Vi belyser en socialkonstruktivistisk definition av identitet då man menar att identiteten skapas ur sociala sammanhang i interaktion mellan människor. Vi kopplar denna definition ihop med tvåspråkighet och hur tvåspråkiga skapar sin identitet av en sammansättning av majoritetskulturen, ursprungskulturen och den kultur som finns bland kompisarna (Otterup, 2008). Undersökningen är en kvalitativ forskningsintervju och den utfördes i en mångkulturell skola. Informanterna består av tvåspråkiga elever ifrån skolår 3,4 och 5 samt 4 pedagoger som undervisar i samma årskurser. Resultatet från elevintervjuerna och intervjuerna av pedagogerna presenteras i olika delar för att slutligen ställas mot varandra. Resultaten pekar på att eleverna har en naturlig och okomplicerat syn på sin tvåspråkighet medan pedagogernas syn på tvåspråkighet skiljer sig en del från elevernas. Pedagogerna ser positivt på tvåspråkighet men lyfter problematiken med halvspråkighet och språkliga brister. Vår undersökning har visat att det finns ett glapp mellan synen på tvåspråkighet mellan enspråkiga pedagoger och tvåspråkiga elever.

9. Referenser

- Arnberg, L. (2004) *Så blir barn tvåspråkiga*. Stockholm: Wahlström och Widstrand
- Benckert, S, Håland, P & Wallin, K. (2008) *Flerspråkighet i förskolan: Ett referens och metodmaterial*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Cummins, J. (1996) *Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society*. Ontario, CA: CAFE.
- Cummins, J. (2001) *Language, Power and Pedagogy. Bilingual Children in the Crossfire*. Clevedon: Cambrian Printers Ltd.
- Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Hyltenstam, K & Tuomela, V. (1996) *Hemspråksundervisningen. I: Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, G. (2003) *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Jørgensen J. & Holmen, A. (1997) *Successive bilingualism in school-age children. Copenhagen Studies on Bilingualism. Vol 27*. Copenhagen: The Danish University of Education.
- Jørgensen, J, utg. (2002) *De unges sprog*. Köpenhamn: Akademisk Forlag.
- Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Laaksonen, T. (1999) *Tvåspråkighet utifrån och inifrån. Om språkrelaterad personperception och språkrelaterade stressreaktioner*. Stockholm: Psykologiska institutionen Stockholms universitet.

Ladberg, G. (1994) *Tala många språk*. Eslöv: Carlssons bokförlag.

Lindberg, I. *Myter om tvåspråkighet*. Språknämnden (2003) URL:
http://www.spraknamnden.se/sprakvard/innehallsfor-teckning/4_02/lindberg_4_02.htm .
(2009-04-04)

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94
(2006) Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Läroplan för förskolan Lpfö 98 (1998) Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Nationalencyklopedin. (1992) Malmö: Bokförlaget Bra böcker AB

Otterup, T. (2005) ”*Jag känner mej begåvad bara*” *Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg: Institutionen för svenska språket.

Patel, R. & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (2002) *Flera språk – fler möjligheter. Utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen 2002*. Stockholm: Skolverket.

Skutnabb-Kangas, T. (1981) *Tvåspråkighet*. Lund: Liber.

Skutnabb-Kangas, T. (1986) *Minoritet, språk och rasism*. Malmö: Liber.

Stedje, A & Af Trampe, P. (1979) *Tvåspråkighet. Föredrag vid det andra Nordiska tvåspråkighetssymposiet, anordnat 18-19 maj 1978 av språkvetenskapliga sektionen vid Stockholms universitet*. Stockholm: Akademilitteratur.

Svenska akademien (2006) *Svenska akademins ordlista över svenska språket*, 13 uppl.
Stockholm: Nordstedts ordbok (distributör).

Svenska språknämnden (2008) *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber

Thomas, W. & Collier, V. (1997) *School Effectiveness for Language Minority Students*.

URL:<http://www.ncele.gwu.edu/ncebepubs/resource/effectiveness/index.htm> . (2009-03-18)

Thomas, W. & Collier, V. (2002) *A National Study of School Effectiveness for Language Minority Students' Long-Term Academic Achievement Final Report: Project 1.1*.

URL: http://www.crede.ucsc.edu/research/llaa/1.1_final.html. (2009-03-18)

Trost, J.(2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1 Intervjufrågor till pedagoger

Vilket land kommer du ifrån?

Hur länge har du arbetat som lärare?

Vilka språk talar du?

Anser du dig vara tvåspråkig eller flerspråkig?

Kan du berätta om dina erfarenheter med att arbeta med barn som har annat modersmål än svenska?

Om du jämför arbetet med barn som är enspråkiga och arbetet med barn med flera språk, märker du några skillnader? Gällande rent allmänt, studieresultat, etc.

Upplever du att du behöver särskilt stöd i arbetet med barn som har modersmål än svenska?

Vilka behov menar du barn med annat modersmål än svenska har i skolan?

Vad anser du om att barn med annat modersmål än svenska pratar sitt modersmål i skolan?

Vad ser du för fördelar med att vara tvåspråkig?

Vad ser du för nackdelar med att vara tvåspråkig?

Anser du att pedagogerna i skolan motiverar elever att aktivt tränas i sin tvåspråkighet?

Vad anser du vara speciellt viktigt att tänka på i möte med barn med annat modersmål än svenska?

I Lpfö 98 står det uttryckt att förskolan skall bidra till att ge barn med ett annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla både modersmålet och det svenska språket samt ge barnen stöd att utveckla dubbel kulturell tillhörighet och i vår Lpo 94 står det ju att identitetsutvecklingen, lärandet och språket är nära sammankopplade. Hur du tolkar det och vad det innebär för dig?

Har du något du vill tillägga innan vi avslutar intervjun?

9.2 Bilaga 2 Intervjufrågor till eleverna

Hur gammal är du?

Vilket land kommer du ifrån?

Hur gammal var du när du kom till Sverige?

Var kommer dina föräldrar ifrån?

Vilka språk kan du?

Vilket språk använder du när du pratar med dina föräldrar och dina syskon?

Vilket språk använder du utanför hemmet i skolan och bland kompisar?

Vilket språk anser du att du kan bäst?

Går du på modersmålsundervisningen? Motivera varför?

Upplever du att du får använda dina kunskaper i dina språk på lektioner i skolan?

Känner du att det finns en nytta av att kunna två språk? Ge exempel..

Har du känt dig utanför någon gång, för att du är tvåspråkig? Berätta

Hjälper ditt andra språk till när du ska tala/skriva svenska eller andra språk?

Berätta vad du känner när du talar olika språk? Positiva känslor, negativa känslor?

Ser du någon skillnad i skolan mellan dig och dina kamrater som endast pratar ett språk?

På vilket sätt är de olika språken viktiga för dig.

Har du något du vill tillägga?

9.3 Bilaga 3 Medgivandeenkät för föräldrar till eleverna.

Hej Förälder!

Barnets namn_____

Vi är två studenter som skriver vårt examensarbete vid Högskolan i Kristianstad.

Vårt examensarbete kommer att behandla tvåspråkighet och därför kommer vi att rikta in oss på barn som har annat modersmål än svenska.

Vi kommer att i grupper om 2-3 barn prata om vilka upplevelser och känslor som de förknippar med sin tvåspråkighet. Eleverna kommer att ha möjlighet att avbryta intervjun under tiden om så önskas.

Intervjuerna kommer att spelas in på band för enbart vårt eget bruk, banden kommer alltså inte att spelas upp för någon förutom oss två studenter.

Banden kommer i efterhand förstöras och vi garanterar att de deltagandes namn och identitet kommer att vara helt anonym i uppsatsen. Vi kommer att använda fingerade namn.

Vi vill härmed be om din tillåtelse att få lov att intervjua ditt barn i ovanstående syfte.

Ja, jag tillåter att mitt barn deltar i intervjun

Underskrift och datum

Nej, jag vill inte att mitt barn deltar i intervjun

Underskrift och datum

Har du några frågor är du välkommen att höra av dig till oss.

Kata Severin
070XXXXXXXX

Caroline Axelsson
070XXXXXXXX